

Σειρά ποντιακῶν λαογραφικῶν ἐκπομπῶν τοῦ Συλλόγου "Θάρος Ποντίων"
ἀπὸ τὸν ραδ. σταθ. Μακεδονίας Ε.Ι.Ρ.

Εἰκοστή 8η - 8-II-1969

..... ΣΗΜΑ (μέ λύρα)

Ο.- Ποντιακοὶ ἀντίλαλοι. Λαογραφικὴ ἐκπομπὴ τοῦ Συλλόγου "Θάρος Πον-
τίων". Κείμενο καὶ ἐπιμέλεια Στάθη Εὐσταθιάδου.-

..... σὲ μακρόσυρτο ἦχο, κουδούνια κλπ.

Ἀντίλαλοι.... ἀναμνήσεις.... νοσταλγίες.... καημοὶ

..... σὲ γοργό ρυθμὸ ἥρωϊκὸ

Ἀθάνατοι ποντιακοὶ θρύλοι καὶ παραδόσεις.

..... τὸ σῆμα σβήνει

Ο.- Ὁ Πόντος διαιρεῖται βασικὰ σὲ δύο τμήματα: Στὸν ἀνατολικὸ Πόντο
καὶ στὸ δυτικὸ Πόντο. Ἡ Τραπεζούντα καὶ ἡ Ἀργυρούπολη - Κιμισχανᾶ -
ἀνήκουν στὸν ἀνατολικὸ Πόντο. Ἡ Σινώπη, ἡ Σαμφούντα, Κερασούντα κλπ. εἶ-
ναι πόλεις τοῦ δυτικοῦ Πόντου.

Ὁ ἀποικισμὸς τοῦ Πόντου ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας ἀρχισε ἀπὸ τὸ δυτι-
κὸ ^{τοῦ} τμήμα. ~~ἀπὸ~~ Πρώτῃ ἐλληνικῇ ἀποικίᾳ τοῦ Πόντου, ἡ Σινώπη. Ἀποικίστη-
κε ἀπὸ τοὺς Μιλησίους τὸ 776 πρὸ Χριστοῦ. Οἱ Σινωπαῖοι κατόπιν ἰδρύουν
τὴν Σαμφούντα, Τραπεζούντα ~~καὶ~~ καὶ ἄλλες πόλεις.

Μετά τοὺς Μιλησίους, μετακινήθηκαν πρὸς τὸν Πόντο Ἕλληνες ἀποι-
κοὶ καὶ ἀπὸ ἄλλες περιοχὲς τῆς Ἑλλάδος. Πάντως, ὁ ἀποικισμὸς, ποὺ ἀρχισε
ἀπὸ τὸν δυτικὸ Πόντο, τὸν 8ο π.Χ. αἰῶνα, καὶ συνεχίστηκε καὶ στοὺς μετέπει-
τα αἰῶνες, ἀπλώθηκε στὴν ἀρχὴν στὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ ἀκολου-
θῶς στὴν ἐνδοχώρα.

Καθ' ὅλη τὴ διάρκεια τῶν αἰῶνων, τὸ ἀνατολικὸ καὶ δυτικὸ τμήμα
τοῦ Πόντου ἀποτελοῦσαν ἐνιαῖα γεωγραφικὴ περιοχὴ. Ἡ Τραπεζούντα ἦταν
πρωτεύουσα ὅλου τοῦ Πόντου. Τὸ βασίλειο τῶν Μιθριδατῶν ἐκάλυπτε καὶ τὰ
δύο τμήματα τοῦ Πόντου, ποὺ καταντήθηκε ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους τὸ 66 ἢ 64
πρὸ Χριστοῦ.

Πρέπει νὰ σημειωθῇ, ὅτι κατὰ τὴν Βυζαντινὴ περίοδο καὶ συγκεκρι-
μένα ἀπὸ τὸ 1204 καὶ ἔπειτα, διασπάστηκε ἡ ἐνότητα τοῦ Πόντου. Τὸ 1204
ἰδρύεται ἡ Αὐτοκρατορία τῶν Κομνηνῶν μὲ πρωτεύουσα τὴν Τραπεζούντα, ποὺ
ἀποκα-
ἀποκα-

ἀφορᾷ τὸν ἀνατολικὸν Πόντον. Ὁ δυτικὸς Πόντος κατακτήθηκε ἀπὸ τοὺς Τούρκους πολὺ ἔνωρίς. Ὅπως εἶναι γνωστὸ, ἡ Αὐτοκρατορία τῶν Κομνηνῶν, ποὺ ἀποτελοῦσε τὸ τελευταῖο προπύργιον τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἔπεσε τὸ 1461, 8 χρόνια ὕστερα ἀπὸ τὴν πτῶσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Μετά τὸ 1204, ὁπότε ὁ ἀνατολικὸς Πόντος ἐγένετο ἀνεξάρτητο κράτος, ὁ δυτικὸς Πόντος παρέμεινε στοὺς κόλπους τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, ποὺ ἀνασυστήθηκε τὸ 1261 μετὰ τὴν ἐκδίωξιν τῶν Φράγκων ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν. Οἱ κάτοικοι τοῦ δυτικοῦ Πόντου εἶχαν συχνὰς ἐπαφὰς καὶ ἐπικοινωνίας μὲ τοὺς κατοίκους τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ὅλων τῶν περιοχῶν τῆς Προποντιδῆς, ἀκόμη καὶ μὲ τοὺς κατοίκους τῆς κυρίως Ἑλλάδος. Στὰ λιμάνια τοῦ δυτικοῦ Πόντου κατέφθαναν καράβια ἀπὸ τὰ νησιά τῆς Ἑλλάδος. Αὐτὰς οἱ ἐπικοινωνίας καὶ ἐπαφὰς εἶχαν τίς ἀλληλοεπιδράσεις τοὺς ἀνάμεσα στοὺς πληθυσμοὺς τοῦ δυτικοῦ Πόντου καὶ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος.

Στὸ τραγούδι, ποὺ θὰ ἀκούσετε σὲ λίγο, φαίνεται καθαρά ἡ ἐπίδρασις τῶν νησιωτῶν ἐπὶ τὴν ζωὴν τοῦ δυτικοῦ Πόντου. Τὸ τραγούδι ἀναφέρεται σὲ ἓνα καράβι Κρητικόν.

..... ΛΥΡΑ σὲ θρόνισον

Ἐνὰ καράβι Κρητικόν διασχίζει τὸ Αἰγαῖο, περνᾷ τὰ στενὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ ἀράζει σὲ ἓνα λιμάνι τοῦ δυτικοῦ Πόντου. Ὁ κρητικὸς παραβοικύρης προκαλεῖ τὴν συμπάθειαν τῶν κατοίκων τοῦ δυτικοῦ Πόντου. Καὶ σύμφωνα μὲ τὸν λαϊκὸν ποιητὴν, ἕνας πόντιος ζηλεύει τὴν λεβέντικὴν ζωὴν τοῦ κρητικοῦ παραβοικύρη. Θέλει νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ στὰ μακρινὰ του ταξίδια. Νὰ ταξιδέψῃ μαζί του ἐπὶ τὴν Βενετιὰ, πέρα στὶς θάλασσας.

— Παραβοικύρη Κρητικέ, πάρε κι' ἐμέ γραμματικόν.

Δῶσε κι' ἐμένα μερτικόν, ἓνα φλουρί Βενετικόν.

Ἀκόμη κι' ἀπὸ τὴν διάλεκτον τοῦ τραγουδιοῦ, φαίνεται ἡ ἐπίδρασις τῶν νησιωτῶν ἐπὶ τὴν ζωὴν τῶν κατοίκων τοῦ δυτικοῦ Πόντου.

..... ΛΥΡ - ΤΡΑΓ

Ἡ ἐκπομπὴ τοῦ Συλλόγου "Φάρος Ποντίων" συνεχίζεται μὲ χοροὺς καὶ τραγούδια ἀπὸ διάφορες περιοχὰς τοῦ Πόντου.

Καὶ πρῶτα ἕνας σκοπὸς τῆς περιοχῆς Κάρς. Τὸν ὀφείλομε εἰς τὴν

Σείληρος

~~Σείληρος~~ γερόντισσα Εὐγενία Ζευγαροπούλου, κάτοικο Γεωργιανῶν-Βεροίας,
καταγομένη από τό χωριό Χανάχ τοῦ Κάρς.

Ὁ ρυθμός τοῦ σκοποῦ εἶναι ἀργός. Ἀρθρῆται γιά - μόνον ὁμάλ -
"Ένα βῆμα πίσω, δύο βήματα ἔμπρός.

Οἱ στίχοι τοῦ τραγουδιοῦ εἶναι ἀπλοί, ὅμως, ἡ ποιητική εἰκόνα,
πού παρουσιάζει ὁ λαϊκός ποιητής, εἶναι ὁλοζώντανη καί συμβολική. Μᾶς
μιλοῦν γιά τό δέντρο τῆς Σφενδάμου, τό Σπεντάμ'.

Τά φύλλα αὐτοῦ τοῦ δέντρου μοιάζουν μέ τά φύλλα τοῦ πλάτανου.
Μέ τόν ἔρχομό τοῦ φθινοπώρου φυλλορροοῦν τά δέντρα. ~~Εἶναι ὅμοια~~
~~ἔντα καί κίτρινα μέντα καί σά χόρτα.~~

Περνῶ ἡ ἀνοιξη, φεύγει τό καλοκαίρι, ἔρχεται τό φθινόπωρο. Θά φθά-
ση καί ὁ χειμῶνας.

. Λύρα σέ ὑπόκριση

Φεύγουν οἱ μῆνες ὁ ἕνας κατόπιν τοῦ ἄλλου. Φεύγουν καί τά χρό-
νια τοῦ ἀνθρώπου. Καί ἡ δική τους ζωή, ὅπως καί τῶν δέντρων, ἔχει τό φθι-
νόπωρο καί τόν χειμῶνα.

Ὁ λαϊκός ποιητής ταυτίζει τήν τύχη ἀνθρώπων καί δέντρων. Δίνει
τό νόημα τῆς ἀρχῆς καί τοῦ τέλους τῆς ζωῆς μέ τρόπο ὥρατο καί συμβο-
λικό. Πονεῖ τοὺς ἀνθρώπους, πονεῖ καί τά δέντρα. ~~Τό φθινόπωρο~~
~~τά φύλλα τους...~~

Ἡ φυλλορροή ἀπό τό Σφεντάμ ματώνει τήν ψυχὴ τοῦ Ποντίου λαϊ-
κοῦ ποιητῆ.

Σπεντάμ ντ' ἔσαρουλάευες καί ξόγουνταν τά φύλλα σ';
ἀπ' ἕναν, ἕναν διαβαίνε τῇ μοθοπάρ' τά μῆνας

. ΛΥΡ - ΤΡΑΓ

Τό "τάς" εἶναι ἕνας μοναχικός ποντιακός χορός τῆς περιοχῆς
Κάρς, ὅπου παιζόταν ἰδίως μέ κλαρίνο. Χορευόταν μπροστά στή νύφη καί
στόν γαμπρό. Ἦταν μᾶλλον χορός τοῦ γάμου. Συνοδεύα μέ τό κλαρίνο τό-
μπανο καί λύρα.

Ὅπως σέ ὅλες σχεδόν τῆς περιοχῆς τοῦ Πόντου, ἔχει καί στήν πε-
ριοχή Κάρς τό βασικό λαϊκό ὄργανο τῶν Ποντίων ἦταν ἡ λύρα. Τό ἴδιο

συμβαίνει και σήμερα στα χωριά της πατρίδος μας, όπου κατοικούν Πόντιοι που συνεχίζουν τις παραδόσεις.

. ORGANA

!Ακολουθεῖ ὁ χορός τῆς σέ γοργό ρυθμό. Συνοδεύεται μέ τραγούδι. Τά δίστιχα, ποῦ θά ἀκουστοῦν, ἀνήκουν στήν ἐξαίρεση ἀπό τόν κανόνα, ποῦ ἰσχύει γιά ὅλα σχεδόν τᾶ ποντιακά τραγούδια. Ὁ ποντιακός στίχος εἶναι δεκαπεντασύλλαβος. Οἱ στίχοι, ποῦ θά ἀκούσετε τώρα εἶναι δεκατετρασύλλαβοι. Καί κἀτι ἄλλο: Τό μέτρο δέν εἶναι λαμβικό, βραχύ μακρό, βραχύ μακρό, ἀλλά τροχαϊκό, μακρό βραχύ, μακρό βραχύ. Τό φαινόμενο ἀποτελεῖ σπανία ἐξαίρεση.

. ΛΥΡ - ΤΡΑΓ

Πονετικά δίστιχα τῆς ἀγάπης.

. ΛΥΡ - ΤΡΑΓ

Δίστιχα τῆς ξενιτειᾶς.

. ΛΥΡ - ΤΡΑΓ

Καί γιά τέλος, σόλο λύρα.

. Λ Υ Ρ Α

Ἐδῶ τελεσιώνει ἡ ἐμπομπή μας. Ὁ τᾶ σας καί πάλι τήν ἐρχόμενη ἐβδομάδα τήν ἴδια μέρα καί ὥρα.

. σῆμα μέ λύρα

...σέ μακρόσυρτο ἦχο, κουδούνια κλπ. καί ἀκολούθως κανονικό σῆμα....

Μετεδόθη ἡ λαογραφική ἐμπομπή "Ποντιανοί ἀντίλαλοι" τοῦ συλλόγου "Ἡδᾶρος Ποντίων". Κείμενο καί ἐπιμέλεια Στάθη Βόσταθιάδου.

. τό σῆμα σβήνει

Πρέπει νά σημειωθῇ, ὅτι κατὰ τήν βυζαντινὴ περίοδο καί συγκεκριμένα ἀπὸ τὸ 1204 καί ἔπειτα, διασπαστήκε ἡ ἐνότητα τοῦ Πόντου. Τὸ 1204 ἰσχύει ἡ αὐτοκρατορία τῶν Λατίνων μέ πρωτεύουσα τὴν Κωνσταντινῆ, ποῦ